

מערך שיעור לטו בשבט, אדם ואדמה, כיתה ב'

רשות הרבים

אחריות האדם ברשות הרבים

למורה:

בשיעור הקודם הגדרנו את המושגים רשות הרבים ורשות היחיד. הדגשנו שלאדם יש אחריות רבה על רשות הרבים כי סביבתו הפרטית יכולה

להשתנות אך רשות הרבים תמיד תישאר גם שלו.

ביחידה זו נבחן את יחסי הגומלין בין הרשויות ואת אחריות האדם לשמירה על הסובב אותו.

מומלץ לחלק את היחידה לשני שיעורים נפרדים- בהתאם לחלוקה הקיימת.

חלק א': השבת אבידה - סיפור ויצירה

מהלך:

- פעילות פתיחה
- מדרש - זמן סיפור
- דיון
- פעילות יצירה
- דיון סיכום

ברשות הרבים
השבת אבידה

1. פתיחה:

נשאל:

- האם קרה פעם שמצאתם חפץ שאינו שייך לכם?
היכן מצאתם אותו ומה עשיתם בו?
- האם קרה שחפץ שיקר לליבכם הלך לאיבוד?
האם הצלחתם למצוא אותו או להשיבו חזרה?

2. נקרא סיפור:

השבת אגדה - רבי חנינא והתרנגולים

בתלמוד מסופר על ר' חנינה בן דוסא שמצא תרנגולים שלא שייכים לו:

- נקרא את המדרש עד החלק של מציאת התרנגולים והביצים ע"י אשתו של ר' חנינה.
- נבקש מהתלמידים לערוך דיון בזוגות: מה היו עושים במקום אשתו של ר' חנינה?
- נקרא את המשך הסיפור, ונשאל שוב את אותה השאלה: האם שינו את עמדתם הראשונה? האם היו נוהגים באותה הדרך?

ניתן גם להאזין לסיפור בגרסה אחרת: [ר' חנינה והתרנגולות מתוך ספר האגדה לילדים](#)

ברשות הרבים
השבת אבידה

- נקרא את חלקו הראשון של הסיפור, ונעצור לדיון

נשאל:

- מה הייתם עושים במקום אשתו של ר' חנינה?

”פעם אחת הגיע ערב שבת, ולא הייתה אפילו פת בתנורו. עמדה אשתו בתוך הבית והייתה מצטערת. עוד היא עצובה ודמעות בעיניה והנה היא שומעת קול תרנגולים מקרקרים על פתח הבית.

יצאה וראתה תרנגול ותרנגולת רובצים על הפתח. התרנגול שחור וציצית לבנה בזנבו, והתרנגולת לבנה וציצית שחורה בזנבה. הרימה אשתו של רבי חנינא בו דוסא את התרנגולת והנה שתי ביצים. אמרה בלבה: הנה אלוהים דאג לנו לצרכי השבת.

עוד היא אוספת את התרנגולות לביתה, ורבי חנינא בן דוסא בא מבית המדרש.

אמרה לו אשתו בשמחה: ראה, מה מצאתי בפתח הבית, אין זה אלא צרכי השבת שזימן לנו אלוהים...”

- **נקרא את חלקו השני של
הסיפור עד סופו (המשך
בשקופית הבאה)**

לקח רבי חנינא בן דוסא את שתי הביצים מידיה והחזיקן בידיו בזהירות רבה.

אמר: לא אוכל לשבת כי אם מצווה גדולה זימן לנו הקדוש-ברוך-הוא. חלילה לנו
מלשלוח ידינו בתרנגולות האלה, או בביצים שלהן. מי שאבדו לו העופות האלה בפתח
ביתנו, עתיד לשוב ולבקש אותן, ואנחנו נקיים מצווה גדולה, מצוות השבת אבדה, שכן
כך כתוב בתורה: "ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו, ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך
ער דרש אחיך אותו והשבותו לו" (דברים כב', פסוק ב').

הכניסו רבי חנינא בן דוסא ואשתו את התרנגולות לתוך ביתם, ופינו להן מקום חם ויבש
בתוך הבית.

חלפו מספר ימים ובקעו אפרוחים מתוך הביצים. ימים חלפו התרנגולת הטילה עוד ועוד
ביצים ומתוכם בקעו עוד ועוד אפרוחים. נתמלא הבית אפרוחים. גדלו האפרוחים והטילו
ביצים. נתמלא ביתו של רבי חנינא בן דוסא קול תרנגולים מקרקרים ונוצות מעופפות.
לא היה אדם יכול לעמוד בבית מפני ברכת התרנגולים והביצים.

אמרה אשתו של רבי חנינא בן דוסא אל בעלה: מה נעשה, הנה מלאו העופות את הבית
ולנו אין מקום לדור בו?

אמר לה: צדקת אשתי.

לקחו רבי חנינא בן דוסא ואשתו את העופות אשר פרו ורבו ומילאו את הבית והלכו אל
השוק. מכרו את העופות, ובכסף, מחיר העופות, קנו שתי עזים.

הביאו את העזים והעמידו אותן בחצר על-יד ביתם. גם לעיזים נולדו גדיים והגדיים
גדלו ואף להם נולדו גדיים נוספים. נתמלאה חצרו של רבי חנינא בן דוסא עזים וגדייהן
ובני גדייהן.

היו רבי חנינא בן דוסא ואשתו מטפלים בעדר-העזים. היו מאכילים אותן ושומרים אותן לקחו מהם דבר.

כי אמרו: לא שלנו העזים שנהנה מהן. יבוא בעל האבדה ויהנה מאבדתו.

יום אחד עברו שני בני אדם ליד ביתו של רבי חנינא בן דוסא.

אמר אחד לחברו: לפני ימים רבים הנחתי במקום זה תרנגול ותרנגולת ואבדו ממני. שמע רבי חנינא בן דוסא ואמר לו רבי חנינא לאותו אדם: מה אמרת לחברך?

אמר אותו אדם: תרנגול ותרנגולת אבדו ממני במקום הזה.

אמר לו רבי חנינא בן דוסא: יש לך סימנים?

אמר לו: יש! התרנגול שחור וציצית לבנה בזנבו, והתרנגולת לבנה וציצית שחורה בזנבה.

אמר לו רבי חנינא בן דוסא: הנה אבדתך.

הביט האיש, והנה החצר מלאה עזים.

אמר: אין אני רואה את האבדה שאבדה לי.

סח לו רבי חנינא בן דוסא כל אותו המעשה: התרנגולות שהנחת פרו ורבו, ואלה העזים שקנינו בדמיהן. עזים אלה שאתה רואה שלך הן. ככתוב בתורתנו: "עד דרוש אחיך אותן והשבותן לו".

• נשלים את קריאת הסיפור,

נשאל:

• האם שיניתם את עמדתכם הראשונה?

• האם הייתם נוהגים גם כן באותה הדרך של רבי חנינא בן דוסא?

ברשות הרבים
השבת אבידה

3. דיון:

בעקבות הקריאה

נשוחח:

- היכן אשתו של רבי חנינא בן דוסא מצאה את התרנגולים? (כאן המקום לחזור למושגים רשות הרבים ורשות היחיד)
- מדוע הוא סרב להשתמש בתרנגולים ובעזים למרות שהם נמצאו ברחוב, ברשות הרבים?
- היכן גידלו בני הזוג את התרנגולים ואת העזים? (בביתם, ברשות היחיד) כיצד אם כן התרנגולים לא הפכו שלהם?
- מאיפה למד רבי חנינא בן דוסא שכך עליו לנהוג?

ברשות הרבים
השבת אבידה

נשוחח:

- אלו מהמקומות המוזכרים בסיפור "החוצה" הם רשות הרבים?
- אלו מהמקומות המוזכרים בסיפור "החוצה" הם רשות היחיד?

4. מושגים:

בין רשות הרבים לרשות היחיד

נסביר:

רשות הרבים - שטח ציבורי שאין עליו בעלות פרטית והוא עומד לשימוש כלל הציבור. לדוגמא חורשה, חוף ים.

רשות היחיד - שטח פרטי השייך לאדם מסויים או לקבוצה, כמו בית פרטי או מחסן.

5. יצירה:

התרנגולים שלי

ציור בעקבות המדרש:

- "אילו התרנגולים שלי היו הופכות למשהו אחר הן היו..." ציירו כל מה שעולה על דעתכם (חתולים, ארנבות, פילים ועוד)

למורה:

- חשוב שהתלמידים יבינו שישנם חפצים שנמצאים ברשות הרבים והם של הפרט – כמו מכונית ברחוב, כמו הארגז שיעל בחרה והיה שייך בעצם למפעל, ולהיפך ישנם דברים שנמצאים בביתנו אבל רק בהשאלה כמו ספר מהספרייה, או אבדה שאנו שומרים.
- כמו כן חשוב שהתלמידים יפנימו את האחריות שיש לאדם על רכוש שלו ושל אחרים.
- מסיפור זה ניתן ללמוד על האפשרות שלנו אפילו כילדים להשפיע על הסביבה שלנו.
- אפשר לקרוא גם את הפסוקים מדברים כב' ולתת דוגמאות נוספות ליחסי גומלין אלו.

ברשות הרבים
השבת אבידה

חלק ב': השבת אבידה - הלכה למעשה

מהלך:

- קריאת הפסוקים על השבת אבידה והמחזה
- איך משיבים אבידה? נכיר את "אבן הטוען"
- יזמה כיתתית

לשון התורה:

שיו – השה (כבש או עז צעיר) שלו

נדחים – נטוש, אבוד

נבין את הציווי ונענה על השאלות:

- היכן נמצאות האבדות המוזכרות בפסוקים?
- מה מצווה התורה לעשות בהם?
- מה מצוות השבת אבידה מלמדת אותנו על האחריות כלפי המרחב הציבורי, רשות הרבים ומה שיש בהם?

1. השבת אבידה מהתורה אחריות הפרט לרשות הרבים

📖 נקרא את הפסוקים:

א "לא-תראה את-שור אחיך או את-שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך.

ב ואם-לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל-תוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו.

ג וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל-אבדת אחיך אשר-תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם."

(דברים כ"ב)

2. המחזה:

”אבן הטוען”

בתקופת בית שני בירושלים היה מקום מיוחד אליו הגיעו אנשים שמצאו או איבדו דבר מה:
תנו רבנן: אבן טוען היתה בירושלים. כל מי שאבדה לו אבידה, נפנה לשם וכל מי שמוצא אבדה נפנה לשם. זה עומד ומכריז וזה עומד ונותן סימנין ונוטלה (תלמוד בבלי, בבא מציעא, דף כח, עמוד ב).
ובימים בהם עלו לרגל לבית המקדש היתה מונחת אבן גדולה בירושלים או בסביבתה, אליה היו מגיעים אנשים שאיבדו או מצאו דבר מה.
אנשים היו עומדים ליד האבן ומכריזים על אבידות. מי שאבד לו חפץ היה מתאר אותו לפי סימנים ייחודיים, ואם הצליח בתיאור – המוצא היה מחזיר לו אותו.

- המחיצו קטע קצר המתאר את עולי הרגל ליד אבן הטוען.

3. יוזמה ביתית:

אבן טוען משלנו

נציע לילדים לקחת אחריות על רשות רבים שהם חלק ממנה – בכיתה או בבית הספר:

לדוגמה:

- חשבו על מקום בבית הספר או בכיתה שלכם שיכול לשמש 'כאבן הטוען'
- הכינו שלט וארגז או מקום לאחסון חפצים שאבדו וקבעו עמדת 'השבת אבדה'
- פרסמו את דבר קיומה של "אבן הטוען" שלכם

לסיכום

האדם הוא חלק מהמקום בו הוא חי, חלק מהסביבות הרבות שלהן הוא שותף. רשות היחיד יכולה להשתנות (למשל אדם עובר דירה, הכיתות מתחלפות), אך רשות הרבים נשארת תמיד שייכת לכולם ועל כן כולם חייבים לשמור עליה. לא רק הסביבה, הטבע והחפצים השונים הם חלק מרשות הרבים, גם בני האדם - החברים והמשפחה שלנו, והציבור הרחב. גם כלפיהם יש לנו אחריות